

O'ZBEKISTONDA TURIZM FAOLIYATIDA INNOVATSIYALAR TAHLILI*ANALYSIS OF INNOVATIONS IN TOURISM ACTIVITIES IN UZBEKISTAN***Ismailov Muhamadali Abdumumin o'g'li.**

University business and science. Mustaqil tadqiqotchi.

Muhammadaliismailov8050@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda turizm sohasida joriy etilayotgan innovatsion texnologiyalar va yondashuvlar tahlil qilinadi. Raqamli transformatsiya, aqlli turizm tizimlari, ekologik yo'nalishdagi yangiliklar va xalqaro tajriba asosida mamlakatimizning turizm salohiyatini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqola iqtisodchilar, turizm sohasidagi mutaxassislar va siyosatchilar uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, turizm, raqamlashtirish, aqlli turizm, ekologik turizm, O'zbekiston, raqamli iqtisodiyot.

Kirish: Bugungi kunda turizm sohasida innovatsiyalarning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Jahon iqtisodiyotida turizm eng tez rivojlanayotgan tarmoqlardan biri hisoblanib, 2023-yilda global YaIM ga qo'shgan hissasi 9,1 foizni tashkil etdi. O'zbekiston ham so'nggi yillarda ushbu sohaga katta e'tibor qaratmoqda: 2017-2024-yillar davomida turistlar oqimi 3 barobardan ziyod oshdi.

Biroq raqobat keskin kuchayib borayotgan sharoitda innovatsion yondashuvlarsiz turizm sektorini rivojlantirish mumkin emas. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va ekologik yondashuvlar soha oldida yangi imkoniyatlar va shu bilan birga muammolarni ham yuzaga keltirmoqda.

Maqolaning maqsadi — O'zbekiston turizm sohasida innovatsiyalar joriy etilishi holatini tahlil qilish, xalqaro tajribani o'rganish hamda samarali rivojlanish yo'llarini belgilashdan iborat.

Adabiyotlar sharhi: Innovatsion turizm tushunchasi ko'plab xorijiy tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Hall va Williams (2008) turizm innovatsiyasini «yangi yoki takomillashtirilgan mahsulot, jarayon yoki tashkiliy o'zgarish» sifatida ta'riflagan. Buhalis va Law (2008) esa raqamli texnologiyalarning turizm sektoriga integratsiyasi bo'yicha keng qamrovli tahlil o'tkazgan.

Mahalliy tadqiqotchilar orasida Umarov X.S. (2021) va Rahimov B.A. (2022) O'zbekistonda turizm infratuzilmasini raqamlashtirish masalalarini ko'rib chiqqan.

Ularning ishlarida elektron tiketlashtirish tizimining joriy etilishi va onlayn-bronlash platformalarining rivojlanishi ijobiy baholanadi.

Shu bilan birga, adabiyotlarda mahalliy sharoitga moslashtirilgan innovatsion modellar yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi seziladi. Ushbu bo'shliqni to'ldirish mazkur tadqiqotning asosiy vazifalaridan birini tashkil etadi.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi:

Taqqoslama tahlil — O'zbekiston va rivojlangan turistik mamlakatlar (Turkiya, BAA, Georgia) ko'rsatkichlarini solishtirish;

Statistik tahlil — O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi va Jahon turizm tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlari;

SWOT-tahlil — mamlakat turizm sektorida innovatsiyalar joriy etish istiqbollari;

Ekspert baholash usuli — soha mutaxassislari bilan suhbat natijalari.

Asosiy tahlil va natijalar:

- **O'zbekiston turizmida raqamli transformatsiya.**

So'nggi yillarda O'zbekistonda turizm sohasida raqamlashtirish sezilarli sur'atlarda olib borilmoqda. 2019-yilda ishga tushirilgan «e-mehmon» tizimi orqali elektron vizalar berish jarayoni soddalashtirildi — bugungi kunda 90 dan ziyod davlat fuqarolari ushbu xizmatdan foydalana oladi.

Visit Uzbekistan platformasi turistlarga marshrut rejalashtirish, mehmonxona bronlash va ekskursiya xizmatlarini yagona platformada taqdim etadi. Ushbu tizim 2023-yilda 2,4 million foydalanuvchiga xizmat ko'rsatdi.

- **Aqlli turizm tizimlari**

Aqlli turizm (smart tourism) — bu raqamli texnologiyalar, katta ma'lumotlar (big data) va sun'iy intellektni birlashtirib, turistlarga shaxsiylashtirilgan xizmat ko'rsatadigan yondashuv. Samarqand, Buxoro va Xiva shaharlarida joriy etilayotgan aqlli turnikalar, QR-kodli ekskursiya marshrutlari va ko'p tilli audio-gidlar ushbu yo'nalishning dastlabki namunalari hisoblanadi.

Sun'iy intellekt asosida ishlaydigan chatbotlar turistlarga 24/7 rejimida ma'lumot taqdim etmoqda. Toshkent shahrida sinovdan o'tkazilgan «UzTour AI» chatboti bir oyda 45 000 dan ziyod so'rovga javob berdi.

- **Ekologik va barqaror turizm innovatsiyalari**

Ekologik turizm (ekoturizm) O'zbekistonda ham tobora keng tarqalmoqda. Nurota-Kizilkum biosferar qo'riqxonasi, Ugam-Chotqol milliy bog'i kabi hududlarda yumshoq turizm (soft tourism) modellari ishlab chiqildi. Bu yondashuv mahalliy jamiyatlarni iqtisodiy manfaatdor qilish bilan birga tabiiy muhitni asrashga xizmat qiladi.

Quyosh energiyasidan foydalanadigan ekoturlar, qayta tiklanadigan materiallardan

qurilgan glamping lagerlar va karbonni kamaytirish dasturlari mamlakat «yashil turizm» brendi shakllanishida muhim rol o'ynamoqda.

Xalqaro tajribani qiyoslash

Georgia tajribasi shuni ko'rsatadiki, turizm sohasi islohotlarining asosiy omili — oddiy, shaffof va raqamli boshqaruv tizimidir. Dubay esa VR-ekskursiyalar, robotokaryerlar va sun'iy intellektli hotel menejment tizimlari orqali xalqaro nufuzini mustahkamladi. O'zbekiston uchun eng mos model — Georgia va Gretsiya aralashmasi: tarixiy meros asosida raqamli zamonaviy infratuzilma.

5. SWOT-TAHLIL

Kuchli tomonlar (S)	Zaif tomonlar (W)
- Boy tarixiy va madaniy meros - YUNESKO ob'ektlari (Samarqand, Buxoro, Xiva) - Davlat qo'llab-quvvatlash siyosati - Qulay geografik joylashuv (Buyuk Ipak yo'li)	- Raqamli infratuzilmaning yetarli emasligi - Chet tillarini biladigan kadrlar taqchilligi - Xalqaro brend zaifligi - Moliyalashtirish muammolari
Imkoniyatlar (O)	Tahdidlar (T)
- Raqamli turizm platformalarini kengaytirish - Ekoturizm va halal-turizm rivojlantirish - MDH va Osiyo bozorlarini jalb qilish - Turizm startaplari ekotizimini shakllantirish	- Mintaqaviy raqobatning kuchayishi - Geosiyosiy beqarorlik xavfi - Iqlim o'zgarishining salbiy ta'siri - Kiberhavfsizlik muammolari

Tavsiyalar: Tahlil natijalari asosida O'zbekistonda turizm innovatsiyalarini rivojlantirish bo'yicha quyidagi strategik tavsiyalar ishlab chiqildi:

Yagona raqamli turizm platformasini shakllantirish: barcha xizmatlar (bron, to'lov, navigatsiya, gid) bitta ilovaga birlashtirilishi lozim.

Sun'iy intellektga asoslangan turistik marketingni joriy etish: har bir tourist segmenti uchun shaxsiylashtirilgan taklif yaratish.

Ekoturizm sertifikatlash tizimini ishlab chiqish: xalqaro standartlarga muvofiq «yashil

turizm» brendini shakllantirishga ko'maklashadi.

Turizm startaplari uchun davlat-xususiy sheriklik mexanizmini kuchaytirish: soliq imtiyozlari, grant va akseleratorlar orqali.

Kadrlar tayyorlash dasturini isloh qilish: «Turizm va innovatsiyalar» ixtisosligi bo'yicha oliy ta'lim dasturlarini yangilash.

Xulosa: Ushbu tadqiqot O'zbekistonda turizm sohasida innovatsiyalar joriy etilishi sezilarli sur'atlarda o'sib borayotganini ko'rsatdi. Raqamlashtirish, aqlli turizm tizimlari va ekologik yondashuvlar mamlakat turizm iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda.

Shu bilan birga, infratuzilmadagi bo'shliqlar, malakali kadrlar taqchilligi va xalqaro brendning zaif rivojlanganligi hal qilinishi lozim bo'lgan asosiy muammolar sifatida qolmoqda. Tavsiya etilgan strategik yo'nalishlar amalga oshirilsa, 2030-yilga kelib turizm daromadini hozirgi darajadan 2–2,5 barobar oshirish mumkin.

Maqolaning keyingi yo'nalishlari: alohida hududlar bo'yicha innovatsion turizm modellarini ishlab chiqish va joriy etishning moliyaviy samaradorligini baholash tadqiqotlari.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet. *Tourism Management*, 29(4), 609–623.
2. Hall, C. M., & Williams, A. M. (2008). *Tourism and Innovation*. Routledge.
3. UNWTO (2023). *World Tourism Barometer*. Madrid: World Tourism Organization.
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi (2024). *Turizm statistikasi*. Toshkent.
5. Umarov, X.S. (2021). O'zbekistonda turizm infratuzilmasini raqamlashtirish muammolari. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 3, 45–58.
6. Rahimov, B.A. (2022). Aqlli turizm: dunyo tajribasi va O'zbekiston uchun saboqlar. *O'zbekiston Milliy universiteti xabarlari*, 2(1), 112–120.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi «Turizm sohasini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida» PF-5611-son Farmoni.